

کرمان، در آئینه تاریخ

● بازخوانی سندهای منتشر نشده درباره برخی وقایع تاریخی کرمان
■ به کوشش: ب. قطبی

اشاره:

تردید نیست که بدون سندهای معتبر، امکان بررسی های تاریخی و تحلیل های اجتماعی و سیاسی دوره های مختلف حیات يك قوم یا ملت، امکان پذیر نیست و شاید یکی از مهمترین علل کاستی ها و نقایص موجود در تاریخنگاری، کمبود و یا در دسترس نبودن اسناد تاریخی است. پژوهشگران برای تدوین تاریخ هر سرزمین و هر ملت، از دو منبع مهم بهره می گیرند: یکی گفتار و نقل قول از افراد کهنسال، که خود شاهد صحنه های مهم و سرنوشت ساز تاریخی بوده اند، و دیگر اسناد و مدارک موجود در آرشیوهای ملی و یا خصوصی، که هر يك به نحوی می توانند مورد استفاده پژوهشگران قرار گیرند.

در مورد اول، امکان فراموشی وقایع به ظاهر کوچکی که برای پژوهشگر اهمیت دارد، و نیز امکان اعمال نظرات شخصی افراد وجود دارد، که این موارد در اسناد مکتوب یا نیست، و یا بسیار کم است.

کرمان، این استان پهناور و زرخیز و دلاور پرور، در طول حیات دیربا و به غایت قدیمی اش شاهد نشیب و فرازهای

تاریخی بسیاری بوده و حوادث تلخ و شیرین فراوانی را به خود دیده است، که امروزه متأسفانه تنها از تعداد معدودی از آنها در اسناد و مدارک تاریخی نقش و اثری برجای مانده است.

«فصلنامه کرمان» به منظور روشن شدن نکات تاریخی از تاریخ این سرزمین کهنسال، اسنادی از آرشیو «سازمان اسناد ملی ایران» را که به نوعی به تاریخ کرمان ارتباط دارد، برگزیده و آنها را بازخوانی کرده است. با این امید که سندهای تازه ای در اختیار کسانی بگذارد که دوستدار پژوهش در تاریخ کرمان هستند.

در بازخوانی سندها، برای آسان تر خواندن متن آنها، تغییرهای جزئی در رسم الخط بعضی از کلمه ها داده شده و نیز جمله ها با علامت های دستور زبان فارسی از یکدیگر مشخص شده است.

بدیهی است منظور از بازخوانی سندهای حاضر، مثل دیگر موارد مشابه، قضاوت در مورد مندرجات آنها نیست، و بر پژوهشگران است که با بهره گیری از این سندها، در مورد تاریخ هر واقعه به بحث و پژوهش بیشتری همت گمارند و از این رهگذر به سهم خود در غنی تر ساختن تاریخ کرمان گام بردارند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

قیام مردم کرمان علیه روسان و انگلیس

«وزارت داخله

مورخه ۲ صفر ۱۳۳۲

نمره ۸۲۷

«مقامات ریاست وزرا عظام و وزارت جلیله داخله دامت شوکتها، چنانکه بکرات عرض کرده ام عموم اهالی این شهر از هر طرف درصدد تحصیل شورش بودند تا بلوا و هیجانی نمایند و شهر در حالت انقلاب بوده، لیکن وسیله به دست نیاورده بودند، تا این موقع که زاندارم ها احضار شدند برای جلوگیری از حرکت آنها. از دیروز عصر تاکنون جماعتی از علما و غیره در اداره زاندارم ری رحل اقامت انداخته و فعلا دو عنوان دارد: اولاً معانعت از حرکت زاندارمها، ثانیاً اخراج اتباع انگلیس و روس، و تمام مردم نسبت به اخراج آنها میدتها طوری مصمم هستند (که) یا باید آنها را قلع و قمع نمود، یا واقعا خارجی ها بروند. عنقریب به تلگرافخانه هم خواهند ریخت. با اینحال کمال حیرت حاصل است و اگرچه حتی المقدور از خارجیها محافظت خواهم کرد که

کرمان

دچار مخاطرات نشود، لیکن تکلیف و دستورالعمل لازمه بنده را فوراً معلوم فرمایند که در علاج این قضیه چه باید کرد.

عرایض سابقه ام بی اثر ماند و جلوگیری نشد، تا عاقبت کار به وخامت کشید، و در مسئله تکثیر بودجه هم اگر مقتضی است زودتر معلوم فرمائید تا تکلیف بنده یکسر معلوم شود.
۱۸ - قوس نمره ۳۴۸۷ - خسرو بختیاری».

□ امتناع از پذیرش رئیس مالیه

«وزارت داخله

مورخه ۱۹ صفر ۱۳۳۲

مقام منبع ریاست وزرا عظام دامت عظمته.

از ماموریت میرزا اسداله خان کردستانی به ریاست مالیه کرمان عامه متوحش و متفق القول از ورود و پذیرفتن او امتناع دارند و درصددند او را جلوگیری کنند، و بدیهی است جلوگیری از مشارالیه توهین دولت و ایالت را مشتمل خواهد بود. در این صورت عقیده بنده این است یا رجوع ماموریت دیگری به مشارالیه بفرمائید یا امر شود چندی در یزد متوقف باشد تا شاید رفع التهاب مردم شود. با يك ترتیبات در حرکت مصمم بودم، ولی چون هرگاه حرکت می کردم رشته نظم گسیخته، جمعی

و خبیص را مرکزیت داده بود، در اقطاع به پیش قراول انگلیسیها بر خورده، چند نفر را تلف داده شخصا بکرمان مراجعت نموده استعدادش هنوز در خبیص است. اینکه عرض کردم یکعده قزاق ایرانی و توپ فرستاده شود، برای دست آویز بود که باعث وحشت آنها شده، کار سهولت بدون قتل نفس انجام شود. جدیت بنده در مساعدت انگلیسیها که روابط و داد^۱ حسنه دولت هستند فوق تصور است. افسوس که در بادی امر اولیای دولت با آنها فرستاده ها مساعدت نفرمودند که کاملاً بحفظ آنها موفقیت کامل نمایم، و بهمین مناسبت است که ترك توقف را اصلاح دانسته، سوار و اتباع خود را احضار و تصمیم حرکت داشتیم و اهالی شهر عموماً ممانعت نموده، فعلاً ناچار بتوقف کرده اند که برای خیر عامه و حفظ نظم عجالتاً مانده، تکلیف خواستم و عقیده و نظریات بنده این است یا یکی از خوانین بختیاری را اعم از آنکه سردار جنگ باشد یا سردار بهادر، با دو دست نفر نظام، دو عراده توپ و یکعده بختیاری روانه فرمائید که تا قبل از عید یا بعد رسیده، تجدید مسلک و با این قوه مزیده^۲ شروع بعملیات نمایم. تا آنموقع هم محض سکوت عامه و آسایش مردم و ابقای انظمامات خود هم مانده یا اینکه بانصدنفر جمازه سوار انگلیسی که نه بنه^۳ هستند بعزم خبیص حرکت کرده، به هم وارد شوند که اسباب رعب آنها فراهم، ارکانشان سست و بدون مقدمه فرار خواهند کرد و اجرای مقاصد خواهد شد. در هنگام فرار هم حتماً آنها را دستگیر می کنم. یا چندی دیگر تأمل فرمائید که طبعاً سست و قوه آنها تحلیل خواهد رفت، آنوقت شروع شده و لیکن شق اول اولی است.

ضمناً هم از طرف رئیس کل زاندارم به محمدخان سلطان با کمال سختی تلگرافاً احضار فرمائید و چون رؤسای دوایر باعث مفاسد بوده اند خصوصاً کارگذار و سیدمصطفی خان رئیس معارف احضار فرمائید آنها از طرف وزارت خانهها (خانه ها) به سختی مخایره شود. کمتر تصور اشکال میشود و در خصوص رئیس بانک حتی المقدور و مساعدت مسیو سوکلمایر خواستند حمله برده غارت نمایند. با هزار زحمت بیست هزار تومان تحویل مالیه نمودند. دوهزار و چهارصد تومان هم عوض اسکناس های مردم دادند. بیست و هفت هزار و چهارصد تومان هم سر مهر^۴ در اداره زاندارمری گذاشتند و با این شرایطی که عرض کردم امیدوارم شاید آنهاهم تفریط نشود.

تلگرافی هم مشعر بر بیم و امید بعنوان محمدخان سلطان در این باب لازم است که هرگاه دهناری تفریط شود در معرض تلف خواهی بود، و در صورتیکه محفوظ داشتی شاید وسیله عفو در شما فراهم شود. تلگراف کشف تهدید نیستیم^۵ راجع به تسویه اوضاع آن حدود و مجازات متهمین لازم است^۶ که ضمناً هم اشعار شود هرگاه متهمین کرمان را دستگیر نکردی قشون کافی از مرکز روانه میکند. این ترتیب امور و نظریات بنده و دیگر مختارید، و در خانمه باز هم عرض میکنم که بر مبارک قسم است این بنده برای جبران گذشته و انجام مقصود دولت و مساعدت با انگلیسی ها که طرف روابط حسنه هستند خودداری ندارم، ولی با محذورات حاضره و بودن آلمانها بدون تکیه گاه امکان ندارد، و میگویند خیال رفتن طرف بلوچستان دارند. ابتکار مشکل است و اهم شقوق^۷ ۱۰ برج دلو نمره ۳۶۶۷ - خسرو بختیاری.

• پانویس:
 (۱) - تلگراف رمز.
 (۲) - دگرگونی، اخلاص.
 (۳) - از نوامی کوبری مابین کرمان و یزد.
 (۴) - دوستی و محبت.
 (۵) - اضافه.
 (۶) - باز و اسباب سفر.
 (۷) - سر بسته - دست نخورده.
 (۸) - فرمانده زاندارمری دولتی ایران.
 (۹) - راه ها.

اتباع خارجه مضمحل و پای مال (باپمال) و تولید مشکلاتی عظیم تر میشد، در آن وقت منصور، عجالتاً هم منتظر مراجعت مامورین بندرعباس هستم که بمجرد ورود آنها حرکت نمایم و مستدعی است تکلیف بنده را در هر صورت معلوم و در جواب امر فرمائید که بوضوح آتیه خود آگاه باشم.
 ۲ جدی - نمره ۳۵۳۰ - خسرو بختیاری.

□ نوشته علمای کرمان مبنی بر اخراج اتباع خارجه
 وزارت داخله
 مورخه ۲۷ ربیع الاول ۱۳۳۴
 نمره رمز ۹۱۱

حضور مبارک حضرت اشرف والا آقای رئیس الوزراء دامت شوکت تلگراف رموز^۱ تعجب آمیز مبارک زیارت (شد)، اگرچه استدعا کرده ام تشریف فرمای تلگرافخانه بشوند که راجع بهمین مطالب مذاکرات شده خاطر مبارک مستحضر شود، اکنون در جواب عرض مینمایم اینکه میفرمایند با داشتن چهارصد نفر سوار بختیاری که در مقابل چهار نفر مفسد شهری و سی جهل نفر زاندارم نباید بروز این واقعه شود، مثل این است (که) خاطر مبارک از اوضاع مستحضر نبوده، والا اعتراض نمیفرمودید این است با وجود معروض داشتن شصت هفتاد نمره تلگراف در این مواضع باز هم تکرار میکنید که در این رولسیون^۲ منحصر بچهار نفر مفسد شهری یا سی جهل نفر زاندارم نبوده، بلکه پنجاه هزار نفر از این مملکت دفعتاً هم صدا شده، در صدد اخراج و اضمحلال اتباع خارجه برآمدند که نوشته جات مهیور علماء حاضر است.

علاوه بر آن قریب سیصد نفر جمعیت مسیو سوکلمایر که از ایلات حاضر کرده بودند، در تحت سلاح بموافقت زاندارم و غیره تمام نقاط مرتفعه شهر حتی برجهای باغ ناصریه را گرفته و از طرفی مسیو زیلر با یکعده جمعیت و مقدار زیاد اسلحه در چهار منزلی کرمان بود که خود انگلیسی ها مکرر گفته و می نوشتند که این شخص با توپ ها گذشته از این مسایل از چهارصد سوار بختیاری که دو دست نفر در شهر حاضر داشتیم و بقیه در بلوکات بود، زیرا بلوکات را که نمی توانستیم خالی از سوار گذاشته، مشکلات را مزید کنند. قطع نظر از این مطالب در چهار پنج ماه حالت امروز را پیش بینی نموده و عرض کردم و تکلیف میخواستیم، ایداً جوابی مرحمت نشد. سوای تلگراف نمره ۲۴۸۶ خود حضرت والا که آنها پس از ختم واقعه رسیده و موقع کسب نتیجه نبود، با این حال در چه صورت میتوانستیم دو دست نفر سوار بدون فشنگ رابا مردم یک مملکت و چهارصد بانصد نفر جمعیت اتباع آلمانها و دموکرات که تمام نقاط مرتفع را کلیتاً گرفته بودند، طرف کنیم، اینکه میفرمائید بصیرت کامل در حق اهالی کرمان دارید تصدیق میکنم، ولی طرف آنها نبودند، بلکه مامورین دولت آلمان بوده و هستند که باین ترتیبات تصور میکردم اقدامات بنده نسبت به اتباع خارجه بدون ضرر جانی و مالی در چنین موقعی جالب تحسین و تمجید اولیای دولت خواهد بود. گویا واقعیات شیراز و یزد و اصفهان و غیره را که چه اقداماتی که نسبت به اتباع خارجه کردند و با قوام الملك با داشتن قدرت و جمعیت چه حرکات نمودند پوشیده میفرمائید.

اینکه فرموده اید رئیس بانک را محفوظ و متهمین را از زاندارم و غیره خلع سلاح و تنبیه نمایم بطوریکه عرض کرده ام منحصر به زاندارم و چهار نفر شهری نیست، استعداد آنها از مسیو سوکلمایر و دموکرات و زاندارم و غیره فعلاً قریب هزار نفر میشد و کماکان نقاط مرتفعه را منصور اند. باز هم مشغول تجهیزات از طرف بهارلو و غیره هستند که هرگاه شروع به این اقدامات شود اقلاً چهارصد نفر تلف و عاقبت هم نتیجه کار مطلوب نخواهد داشت. منتها علماء و اهل شهر را در این باب با خود همراه نموده ام، مسیو زیلر هم که بعزم سیستان و آن صفحات رفته

کتک زدن مدیر روزنامه کرمان

اداره تحریرات دول غیرمجاوره
سواد ترجمه مراسلات سفارت آمریکا
مورخه ۳ دسامبر ۱۹۱۵
نمره ۱۱۰۳

احتراماً خاطر مبارک را مستحضر میدارد که مشهدی حسین آقا یوف رئیس ایرانی کمپانی شرکت قالی آمریکایی را در بازار کرمان بضرط گلوله مجروح کردند که کمپانی مزبور برای حفاظت اموال و منابع کارخانجات خود و سلامتی شخصی در کرمان نگران است. لهذا موجب خوشوقتی دستدار خواهد گردید که آنجناب اوامر تلگرافی به مقامات کرمان مخابره فرمائید که مشهدی حسین آقا یوف رئیس تجارتخانه فوق الذکر آمریکا بوده و رئیس آن از حمایت آمریکای بهره مند و حق برافراشتن بهرق را دارند.

کمپانی مشترک قالی آمریکایی عمال جزء در جویبار و رفسنجان نزدیکی کرمان نیز دارا است. مراتب احترامات - کالدول.

□ نامه سفارت آمریکا به وزارت خارجه

«وزارت امورخارجه

اداره دول غیرمجاور

سواد مراسله سفارت آمریکا

مورخه ۴ ژانویه ۱۹۱۶

نمره ۷۰۳

با نهایت احترام خاطر محترم را مستحضر میدارد که از کرمان به دستدار خبر رسیده است که مشهدی حسین آقا یوف مدیر کمپانی قالی آمریکایی را چند روز قبل در بازار مجروح ساخته اند و بمنزل مشارالیه حمله نموده و اناثیه او را که پنج هزار تومان قیمت داشته است سرقت، دستدار خیلی خوشوقت خواهد شد که در این موضوع تحقیقات لازمه فرموده و از طرف وزارت امورخارجه اقدامات سریعه در این خصوص بعمل آید - کالدول.

□ تقاضای وزارت امورخارجه برای حفاظت از جان رؤسای شرکت

«وزارت امورخارجه

اداره دولت غیرمجاوره

مورخه ۱۳ ربیع الاول ۱۳۳۴

نمره ۱۲۰۴/۳۶۷۱

وزارت جلیله داخله - سواد مراسلات سفارت آمریکا راجع به جراحی که میونسید به مشهدی حسین آقا یوف رئیس کمپانی شرکت قالی آمریکایی در بازار کرمان بضرط گلوله رسیده است لفا از ملاحظه آنوزارت جلیله گذشته، مقرر خواهند فرمود فوریت اوامر مؤکد تلگرافی در ترمیم امر و جلوگیری از نظارت این وقایع ناگوار که وسیله شکایت سفارتخانه‌ها میشود صادر و مقرر فرمائید بالخصوص در حفاظت و تامین اموال و سایر کارخانجات کمپانی مزبور و حفظ جان رؤسای آن اقدامات سریعه بعمل آورند و نتیجه را زودتر بوزارت خارجه اطلاع دهند که در جواب مراسلات سفارت آمریکا نوشته شده.

«از کرمان به طهران

وزارت داخله - انجمن ارتجاعی به اسم حامیان اسلام مدتی است ناظم التجار تاسیس کرده، بواسطه نداشتن جلوگیری، ارتجاعیون قوت گرفته، بنای مداخله در امور...^(۱) و خیال غارت ادارات را دارند. ليله ماضی^(۲) درب خانه ناظم چند نفر از اشرار را محکوم شده، جناب آقامیرزا غلام حسین مدیر روزنامه کرمان^(۳) را زدند. عجلالتا سلب امنیت از مشروطه خواهان شده حاضر برای مدافعه شدند. هرگاه صریحاً حکم به تفرقه ارتجاعیون و جلوگیری و دفع ناظم التجار به نظمیه نشود، فتنه بزرگی خواهد کرد - عموم مشروطه خواهان (امضاء ۸۶ نفر).
- «حکم فوری تلگرافی بنایب الایاله شده به...»^(۴) هم تلگراف کنید دستورالعمل تلگرافی بفرستد.

□ بانویس:

(۱) - يك كلمه ناخوانا است.

(۲) - شب گذشته.

(۳) - محمد صدر هاشمی در کتاب تاریخ جرایم و مجلات ایران (جلد چهارم، صفحه ۱۳۲، انتشارات کمال، ۱۳۶۴) درباره «روزنامه کرمان» توضیحات جامعی داده است و منجمه می نویسد: «شماره اول روزنامه کرمان در ۸ صفحه به قطع وزیری به مدیریت میرزا غلامحسین کرمانی در شهر کرمان تاسیس و در تاریخ ۱۷ شعبان المعظم ۱۳۳۹ قمری منتشر شده و هر شماره ۶ شاهی قیمت داشته است. زیر عنوان روزنامه این عبارات درج شده بوده است: جریده‌ای است سیاسی، اسلامی، اخباری».

سرمقاله شماره اول روزنامه کرمان با این عبارات شروع شده است: «معتلین مال اندیش دول اروپ و دسیسه کاران عقابیت بین ممالک مغرب یعنی همان مدعیان تمدن که به اسم حمایت نوع انسان و آسایش فرزندان، صفحه کره ارض را نطق قربانگاه و میدان قتلگاه بنی البشر قرار داده اند...» از شماره ۱۸ مطالب انتقادی در باورقی روزنامه چاپ و دومین مقاله آن با این شعر شروع شده است: من گنگ خواب دیده و عالم تمام کر، من عاجزم ز گفتن و خلق از شنیدنش.
(۴) - يك كلمه ناخوانا است.

تروور رئیس کمپانی قالی آمریکایی در بازار کرمان

□ حمایت آمریکا از رئیس کمپانی قالی

«وزارت امورخارجه

انتشار اخبار وقایع کرمان از آژانس خبری مسکو

□ «وزارت داخله

اداره جنوب

نوع مسوده مکتوب

تاریخ تحریر ۲۰ برج عقرب ۱۳۰۳

رمز شود

کرمان - ابالت جلیله

شکایاتی از کرمان میرسد که متصورالدوله کمیته‌ای بنام اتحاد شرق در کرمان تاسیس کرده و مردم را دعوت می کند. تفصیل چیست».

□ «وزارت داخله

اداره جنوب

تاریخ تحریر ۲۱ برج عقرب ۱۳۰۳

کرمان - ابالت جلیله

اخباریکه راجع به قضیه متصورالدوله میرسد حاکی است که موضوع این پیش آمد اساساً مربوط به يك ضعیفه معروفه بوده است(۱) و محمود نام طرف

بوسیله آژانس خارجه مستحضر شود. تفصیل واقعات را تلگرافاً اطلاع دهید.

□ وزارت امور خارجه
اداره کابینه

بتاریخ ۲۲ برج میزان سنه سیجقان ثیل ۱۳۰۳ نمره ۱۱۹۵۲
وزارت جلیله داخله - در جواب مرقومه نمره ۶۲۷ مورخه ۱۶ میزان راجع به
تکذیب اغتشاش کرمان که بی سیم مسکو شهرت داده است. زحمت میدهد
بطوریکه شفاهاً با جناب آقای منصور الملک معاون آن وزارت جلیله مذاکره
شده و بهتر آن است کارکنان وزارت جلیله داخله در این قبیل مواقع خودشان به
هر ترتیبی که مقتضی بدانند در مقام تکذیب برآیند.
«رئیس کابینه وزارت خارجه باینده در این باب مذاکره کردند. گفتم مراتب
را رسماً در جواب مراسله وزارت خارجه (تلگراف) بزنید تا تکلیف اقدام معین
شود ۳/۷/۲۲»
- «فرمودند چون موقع گذشته است ضبط شود».

تحریکات آلمان هادر کرمان

□ وزارت داخله
سواد استخراج تلگراف رمز ایالت کرمان
مورخه ۲۶ محرم ۱۳۳۲
نمره ۸۱۲

مقام منبع وزارت جلیله داخله دامت شوکت. موانع و محذوراتی که در
پیشرفت امور ایالت بوده و کراراً بمقام منبع ریاست الوزراء عظام عرض
و استدعا کرده بود هرگاه مستد عیانت اجابت نمی شود امکان پیشرفتی در
امور نیست و در آخر صفر حرکت خواهم کرد در این کفالت امور کرمان،
دیگری را معرفی و روانه فرموده و رمزاً اعلام فرمائید تا سوار و کسانیکه
در بلوکات دارم احضار و روانه شوم. از آنجا که با بحران مرکز تصادف
کرد تاکنون اجرای مواد عرایض بمعده تاخیر مانده و چون بمعاد
استعقام چندان وقتی باقی نیست، تذکار مینمایم که علاوه بر تهیه
استعداد و اثربخات آلمانها در انقلاب این ایالت برای موافقت
خودشان در اضمحلال سایر اتباع خارجه. داخله هم معدودی هستند که
بموافقت آنها بدون رعایت از مراتب بی طرفی وظیفه خودشان جدا برضد
ایالت کوشیده، دایم بدستور العمل آنها مشغول تولید انقلاب و مفاسد و
هیجان مردم هستند که بعضی از آنها را فعلاً معرفی نمیکیم، جز دو نفر:
یکی محمدخان رئیس ژاندارمری که علناً خود را طرفدار آنها کرده، بهر
طرف میل آنها می رود، بکعبه ژاندارم هم همراهشان نموده و از هیچگونه
اقدامی که برخلاف مصلحت است انعامش ندارند. حتی برجهای سر
در دروازه باغ ناصریه را که حضرت اشرف والا بشخصه رؤیت فرمودند
و مسیوق هستند مشرفه بر باغ ناصریه اقامتگاه ایالت است، بعنوان اینکه
جزء عمارت متصرفی ژاندارمری است تصرف کرده، مستعد ظرفیت
است. چند روز قبل هم بکعبه ژاندارم همراه بکعبه از آنها به یزد برای
آوردن آلمانها و اطربشی ها که در یزد بوده اند تخمیناً شصت نفر هستند
فرستاده و از قرار مذکور همین چند روز با چند بار اسلحه وارد کرمان
می شوند و معلوم است تهیه این قوه و اسلحه برای اهالی ایران و ظرفیت
با قونسولگری خواهد بود. فعلاً هم در خود کرمان تخمیناً دو سست و پنجاه
سوار مسلح دارند. و دیگری مهمام الملک کارگذار است که چون
قونسولگری ها بواسطه سلب اعتماد او را رسمیت نمیدهند و کار خود را
به او رجوع نمی کنند، به آلمانها تکیه داده علناً پول میگیرد و با اشرار و
مفسدین شهر متفقند. با تعلیمات آلمانها برضد بیطرفی قیام و درصدد
انقلاب و هیجان است. اشرار بلوچ هم چون مسیوق شده اند ایالت قوه
خود را بواسطه اهمیت انقلاب شهر نمی تواند مصرف اطراف کند، عدّه
کثیری از آنها که میگویند دو هزار نفر است اطراف کرمان برانگنده شده،
یکی از دهات جیرفت رودبار را غارت و تا چند فرسخی شهر موسوم

منصورالدوله از بیم آنکه مبادا بدون رسیدگی مورد مجازات شود به تلگرافخانه
متحصن شده است والان اخراج او را از تلگرافخانه میخواهند. قدغن فرمائید
این پیش آمد را که اساساً موضوع خوشی ندارد به يك صورتی ختم و هرگاه
تعقیب قضیه را لازم میدانید بطوریکه در رمز نمره (۸۶۰) نوشته شد، قدغن
فرمائید به محکمه عدلیه رجوع نمایند که رسیدگی و حکم قانونی صادر شود.

□ وزارت داخله
اداره جنوب

نوع مسوده تلگراف

تاریخ تحریر ۲۳ برج عقرب ۱۳۰۳

کرمان - ایالت جلیله. رئیس مطبوعه سعادت شاکي است که منصورالدوله
بیانیه ای بنام کمیته شرق با قید مکتوم بودن امضاء به مطبوعه داده و مشارالیه
مجبوراً بیانیه مزبور را طبع نموده است. اکنون اداره معارف و نظمیه قضیه را
تعقیب نموده، مزاحم رئیس مطبوعه شده، تصدیق می فرمائید این نوع شکایت
در اطراف مسئولین ایالت انعکاس خوبی ندارد. قدغن فرمائید اقدام مقتضی
بعمل آورده نتیجه را اعلام فرمائید.

- «رمز شود ۳/۸/۲۳»

□ وزارت داخله

فوری - رمز شود

ایالت جلیله کرمان - راجع به استطلاع از اوضاع آنجا رمزاً روز ششم برج
جاری تحت نمره ۶۱۱ تلگرافی مخابره شده، تعجب است با اینکه جواب
فوری خواسته بودم نه روز است جواب نداده اید. دیروز واقعه کرمان را بی سیم
مسکو اطلاع داده بود. خیلی موجب تأسف است که دولت از اخبار واصله

تشریفات ورود کنسول شوروی به کرمان

□ وزارت امور خارجه

فوری است

تاریخ ۱۴ برج سرطان سنه ۱۳۰۳

نمره ۳۶۲۱

وزارت جلیله داخله - از نمایندگی مختار دولت شوروی مراسله ای بوزارت امور خارجه رسیده و مشعر است بر اینکه مسیولانکی نوف فونسول سابق دولت مشارالیه در اردبیل که فعلاً در بوشهر متوقف است بسمت کفالت فونسولگری کرمان معین و از راه بندرعباس عازم کرمان می شود، و تقاضا کرده اند تعلیمات تلگرافی به مأمورین و حکام عرض راه از بوشهر تا کرمان صادر شود تا در موقع مسافرت مشارالیه از ابراز مساعدت در تسهیل مسافرت مضایقه ننمایند. با ذکر مراتب فوق خواهشمند است قدغن فرمایند اقدام و وزارت امور خارجه را نیز مطلع دارند که به نمایندگی مختار اطلاع داده شده.

- اداره جنوب - فوراً اقدام شود ۱۳۰۳/۲/۱۶

□ وزارت داخله

نمره عمومی ۷۳۷۲

نمره ۱ دوسیه ۱۱

نوع مسوده تلگراف

مسئول پاکتویس حسب الله

تاریخ پاکتویس ۱۷ برج سرطان تاریخ تحریر ۱۷ برج حمل ۱۳۰۳
حکومت بنادر ۱۹۷۳ حکومت بندرعباس ۱۹۷۴ مسیولانکی نوف که فعلاً در

بکهبایه آمده، مشغول غارت و چپاولند و با اینکه غیرممکن است ایالت بتواند سوار خود را بجلوگیری اعزام دارد و بکعبه بکهبایه و بکعبه بمساعدت قراسوران های^۱ بین یزد و کرمان مامور نموده، غفلت نکرده ام. با نایب الحکومه جبرفت و رودبار هم مساعده نموده، نوشته ام از بم^۲ توپ و سوار و استعداد بملک آنها برود. اگر بخواهم شرح محذورات و زحماتی را که این مدت در جلوگیری از این واقعیات متحمل شده ام، مخصوصاً این ایام بحران اخیر مرکز را عرض کنم مایه تصدیع است. با اینحال یا باید سریعاً محذورات ایالات را رفع کنید که بتوان بانتظامات خارج پرداخت و زیست کرد، یا بطوریکه عرض کرده ام دیگری را معلوم و اعلام فرمایند که اواخر صفر حرکت کنم. چرا که این محذورات بشرف ایالت را سلب کرده و توقف بنده جز اقتضای نمره دیگری ندارد. و عجلاناً مطلبی را که اقدامش لازم و فوری (است) احضار مهام الملك و محمدخان و حکم اکید در تخلیه برجها و معرفی دیگری بجای مهام الملك (است) تا بعد که اساساً تکلیف قطعی بنده را معلوم فرمایند. هرگاه بزودی آنها را احضار فرمایند چون تولید مشکلات خواهند کرد، ایالت مجبور است آنها را از شهر خارج نماید. بودن زاندارم در کرمان هرگاه برای حفظ اتباع آنها است ده نفر کافی است. چنانچه محض مقصود دیگر است ایالت با قوه موجود خود میتواند از عهده برآید، و البته تصدیق خواهند فرمود که حرکت آنها با بیطرفی متافی و تحمل نپذیر است، تبعه خارجه نیستند که محل ملاحظه باشد. چون حضرت اشرف آقای رئیس الوزراء دامت شوکه کاملاً مسیوق از کلیه محذورات هستند مستدعی است این عریضه را هم بحضرت معظم ارائه فرمایند که اگر واقعاً مایل بتوقف بنده هستند، رفع موانع را بفرمایند. دوروز قبل هر فرقه دموکرات در یکی از مساجد متینگ دادند و با اینکه احتمال فسادداشت و تمام طبقات متزلزل بودند، بحمدالله بخوبی خاتمه داده، جلوگیری شد. یکی از واقعیات غیرمقتضیه گذشته روز قبل رخ داد و آدمهای مسیو سوکمایر^۳ نسبت بمستخدم فونسولگری انگلیسی سوء حرکت نموده اند. کشفاً خاطر مبارک را مستحضر داشته ام. نمره ۳۴۱۵ - خسرو بختیاری.

□ تلگرام والی کرمان در مورد دخالت آلمان در امور حکومتی

وزارت داخله

مورخه ۳ صفر ۱۳۳۴

نمره ۸۲۳

مقام منبع وزارت جلیله دامت عظمت. این دوسیه روزه مسیو سوکمایر بواسطه پول زیاد جمعی از مفسدین را مخرب شده که تلگرافات نسبت بلزوم توقف زاندارمری بمقام اولیای عظام دولت مخابره کنند. مقتضی است بطور مشددی باین مفسدین جواب بدهند که شجاعی دخالت در سیاست و امور دولت ندارند، و نیز بخود زاندارمها تلگرافا افر فرمائید دست از باره ای حرکات بردارید. امروز بر اولیای امور فرض است در اینگونه موارد تلگرافات مشدد مخابره فرمایند. در خصوص سایر عرایض وسیله تکثیر بودجه سوار هم چند روز است در ترقیم^۴ جواب و تعیین تکلیف بنده تاخیر فرموده اند. میترسیم بکصد و پنجاه سواری هم که از بختیاری خواسته ام از اصفهان بگذرد و سه چهار هزار تومان دیگر هم بابت مخارجات آنها مزید قرض بشود، آنوقت حرکت کنم. مستدعی است راضی نشوید و بفوریت یا به اصلاح آن مطمئن نمائید یا احضار، که تا املاک خود را فروخته ام زودتر از این محذورات آسوده شوم.

۱۷ - قوس - نمره ۳۴۲ - خسرو بختیاری.

□ پانویس:

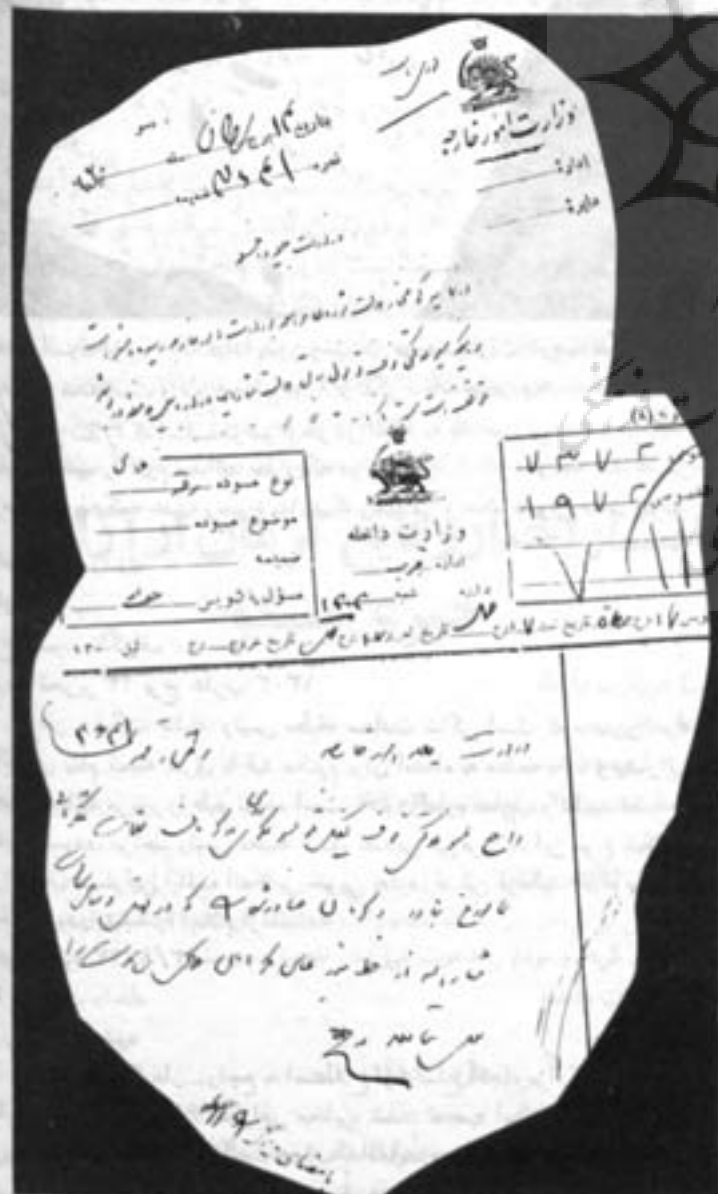
(۱) - تحریکات.

(۲) - سوار نگهبان راه با مستحفظ قائله - سابقاً سوار امنیه را می گفتند.

(۳) - از شهرهای کرمان.

(۴) - کنسول آلمان در کرمان.

(۵) - خط نوشتن - رقم زدن.

کرمان

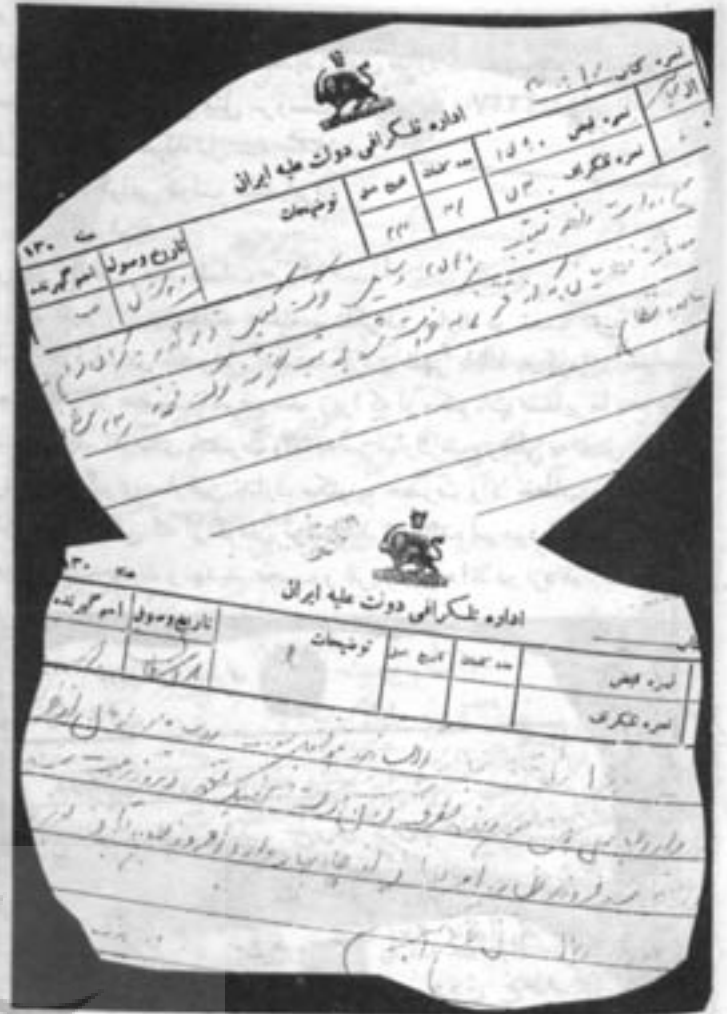
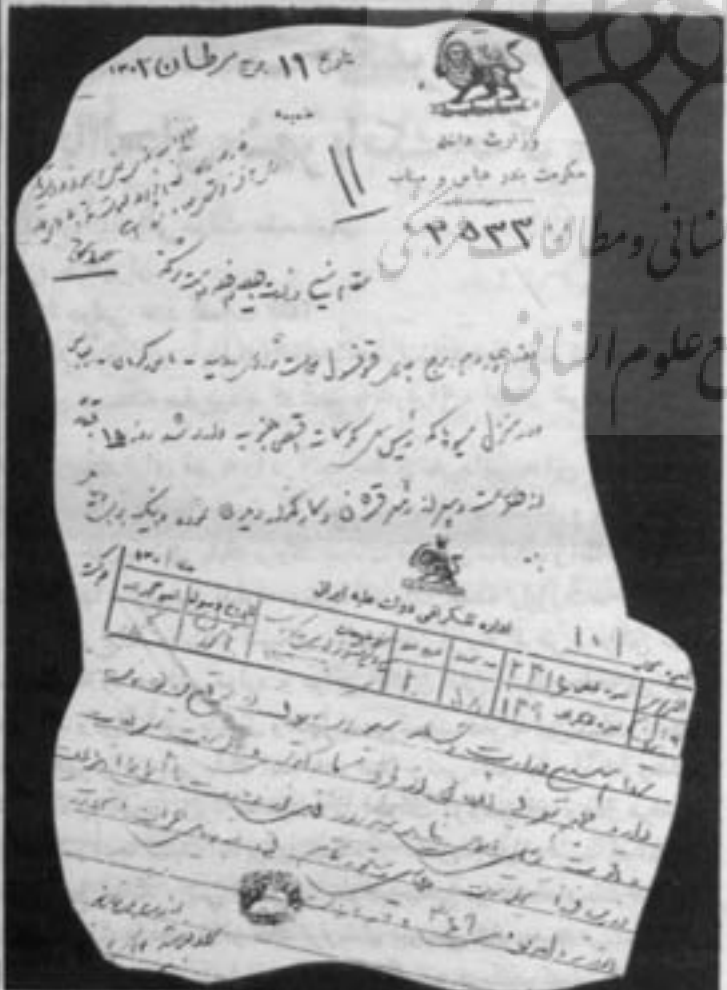

قونسول دولت شوروی روسیه - مأمور کرمان - به (بندر) عباس، و در منزل مسیو پاکه رئیس کل گمرکات اقصی جنوب وارد شد. روز ۱۵ قبلا از حکومت و سپس از رئیس قشون و کارگذار بدین نموده و اینک برای وسایل نقلیه معطل است. چون عیال همراه دارد مترصد (است) با کجاوه و شتر حرکت کند و تاکنون تهیه نشده است. قونسول مشارالیه مدتی در اردبیل بسعت نمایندگی دولت شوروی روسیه متوقف بوده و مدتی نیز در کرمانشاه مأموریت داشته. اینک به مأموریت کرمان میروند.

- «اداره جنوب ۱۳۰۳/۵/۸»
- در این باب چندی قبل مراسله از وزارت امور خارجه رسیده. به حکام مربوطه تعلیمات تلگرافی برای تهیه وسایل حرکت قونسول صادر شده است. ضبط شده.

□ «اداره تلگرافی دولت علیه ایران
از بندر عباس به طهران
نمره کتاب ۳۱ نمره قبض ۱۵۱۲ نمره تلگراف ۲۲ عدد کلمات ۲۲ تاریخ اصل ۱۹ تاریخ وصول ۲۰ سرطان
مقام منبع وزارت داخله ۱۹۷۲ الساعة مسیو لاکینوف چهاردهم سرطان وارد چون عیال همراه دارد برای حرکت منتظر تهیه شتر و کجاوه است. برای تسهیل مسافرت مشارالیه حسب الامر به مأمورین عرض راه تعلیمات داده می شود. ۱۹ سرطان ۲۵۲۱ - سالار نظام»
- «اداره جنوب، به وزارت خارجه اطلاع دهید ۳/۲/۲۲»

□ «اداره تلگرافی دولت علیه ایران
نمره کتاب ۱۰۹
از کرمان به طهران
نمره قبض ۲۳۱۶ نمره تلگراف ۱۳۹ عدد کلمات ۵۸ تاریخ اصل ۲۰ تاریخ وصول ۲۰ سرطان توضیحات: مسیو لاکینوف قونسول روس در کرمان است. مقام منبع وزارت داخله - مسیو لاکینوف در موقع ورود. چون معرفی نشده بود از طرف کارگذاری و حکومت تشریفات و ملاقات رسمی بعمل نیامد سه روز قبل از زیارت نمره ۱۷۷۲ عزیمت نمره ۱۷۷۳ فوراً بحکومت (بندر) عباس دستور... در تسهیل حرکت و تسهیلات لازمه داده شده. نمره ۳۶۹

بوشهر متوقف است بسمت کفالت قونسولگری روس در کرمان تعیین شده و از راه بندر عباس عازم کرمان می باشد. قدغن فرمائید مأمورین عرض راه در تسهیل مسافرت مشارالیه مساعدت لازمه را بعمل بیاورند. به ایالت کرمان هم دستور داده شده است.

□ «وزارت داخله
اداره جنوب
نمره عمومی ۷۳۷۲ نمره خصوصی ۱۹۷۲ کارتن ۱۱ دوسه ۷ نوع مسوده
رقیمه مسنول پاکتویس حبیب الله
تاریخ پاکتویس ۱۷ برج سرطان تاریخ ثبت ۷ برج حمل
تاریخ تحریر ۱۷ برج حمل ۱۳۰۳
وزارت جلیله امور خارجه - رقیمه نمره ۳۶۲۱ راجع به مسئولیاتی قون
کفیل قونسولگری روسیه در کرمان تعلیمات تلگرافی به مأمورین بندر و کرمان
صادر شده است که در تأمین وسایل مسافرت مشارالیه از خط بندر عباس به
کرمان کمال مساعدت را بعمل آورند»

□ «اداره تلگرافی دولت علیه ایران
تاریخ وصول ۱۸ سرطان
رایرت ۱۶ سرطان عباس
الکساندر قونسول سویت روسیه مأمور کرمان از طریق بوشهر وارد
بندر عباس، همین دوروزه بطرف کرمان حرکت خواهد نمود. دهر روز ساعت سه
بعد از ظهر سه فروند طیاره آمریکایی از جبهه بهار وارد. امروز صبح بطرف بوشهر
حرکت نمودند. ۱۷ سرطان - علی اکبر»
- «سواد تلگراف حکومت به وزارت خارجه فرستاده شد. ضبط شده»

□ «وزارت داخله
حکومت بندر عباس و میناب
نمره ۲۵۲۳
بتاریخ ۱۹ برج سرطان ۱۳۰۳
مقام منبع وزارت جلیله داخله دامت شوکه - روز چهاردهم برج جاری

وقار الملک»

«اداره جنوب - بوزارت امور خارجه سواد بفرستید ۴/۲۴»

□ «اداره تلگرافی دولت علیه ایران

از یزد به طهران

نمره قبض ۱۵۶۰ نمره تلگراف ۵۳ عدد کلمات ۳۲ تاریخ اصل ۲۳ تاریخ وصول ۲۴ سرطان مقام منبع وزارت داخله - تعقیب ۲۵۴۱ وسایل حرکت کفیل قونسولگری به کرمان فراهم و قسمت حفاظت نظامیان که از قشونی درخواست شده بود، شب گذشته حرکت نمودند. ۲۳ سرطان ۲۵۸۲ سالار نظام»

«اداره جنوب ۴/۲۴ سواد برای وزارت امور خارجه»

□ «وزارت داخله

اداره جنوب

وزارت داخله

نوع مسوده رقیمه

مسئول پاک نویس حبیب الله

نمره عمومی ۹۰۷۷ - نمره خصوصی ۲۱۴۱

تاریخ پاک نویس ۲۸ برج سرطان تاریخ ثبت ۲۶ برج سرطان تاریخ تحریر ۲۶ برج سرطان ۱۳۰۳ تاریخ تحریر ۲۶ برج سرطان ۱۳۰۳

وزارت جلیله امور خارجه - در تکمیل جواب رقیمه نمره ۳۴۴۱ راجع به حرکت کفیل قونسولگری روس در کرمان اینک سواد تلگرافی که از حکومت بندرعباس رسیده است لفا برای اطلاع آن وزارت جلیله ارسال میشود»

□ «وزارت داخله

اداره جنوب

نمره عمومی ۸۸۲۴ نمره خصوصی ۲۰۷۹ کارتن ۷ دوسه ۱۱ نوع مسوده رقیمه ضمیمه سواد دو فقره تلگراف تاریخ ثبت ۲۴ برج سرطان ۱۳۰۴

وزارت جلیله امور خارجه سواد دو فقره تلگراف از حکومت بندر و عباس راجع به ورود مسیو لاکینوف قونسول روس در کرمان لفا برای مزید اطلاع آن وزارت جلیله ارسال گردید»

مخالفت حکمران یزد

بالحاق «شهر بابک» به کرمان

□ «اداره تلگرافی دولت علیه ایران

از یزد به طهران

نمره ۶ دولتی عدد کلمات ۲۵۶

مقام منبع وزارت جلیله داخله - حضرت اشرف ایالت کرمان از بنده تقاضای دوستانه میفرمودند که شهر بابک (را) به ایشان تفویض نمایند»

نظر به اینکه قوای قهریه را در آنجا صلاح نمی دانم، به این امیر رضایت نداده ام. ولی محتمل است که خود ایشان اقدام بنمایند و به خیال نه فرج الله خان به شهر بابک بروند. عجالاً در دادن مالیات و اطاعت او امر دولت آنها سربچی ندارند و شاید قسمت عمده راپورتها راجع به شرکت فرج الله خان در شیخون رفسنجان از راه غرض، عرض شده باشد. بعلاوه در این موارد و موافق قانون کلی اشرار مقصرین فرار می کنند و بی گناهان باعمال و منهوب می شوند. نظر به این مسئله اعمال قوای قهر را در شهر بابک اهدا بنده صلاح نمی دانم، ولی در «مروست» خیلی لازم است. زیرا که دزدها در اطراف مروست اند و مال مردم را برده اند و آنجا شنیده اند برای انتظام آن حدود از لوازم است که آنها را قلع و قمع نمایند و پس از آن ساخلو صحیحی در قلعه مروست گماشته شود. تمام دزدها مجبوراً از خاک مروست عبور می کنند. مستدعی است اگر صلاح بدانید بحضرت ایالت کرمان تلگراف فرمائید که اشرار دور از

مروست بنمایند و اموال مردم را تمام و کمال مسترد دارند. چنانچه خاطر مبارک مسبوق است در یزد استعداد زیادی ندارد که همیشه دویت نفر را مامور نقطه دور دستی مثل مروست نمایند. نمره ۲۲۲۷ شهاب الدوله بتاريخ ۱۲ سنبله سیفاه نبل سنه ۱۳۳۰»

□ «اداره تلگرافی دولت علیه ایران

از یزد به طهران

نمره ۳۵ دولتی عدد کلمات ۲۰۰

مقام منبع وزارت جلیله داخله - تلگراف مبارک در تحت نمره ۷۱۹ زیارت گردید. در خصوص ضمیمه کردن شهر بابک به کرمان اسباب تعجب بنده از حضرت اشرف شد. زیرا که از مکتوبات ضمایر ما بخوبی مستحضربید. تقاضای حضرت والا به سر مبارک هیچ ربطی به عمل تأمین طرق وجلوگیری سارقین ندارد. مکتوب حضرت والا خطاب به عیسی خان شهر بابکی که از کرمان نوشته اند نزد بنده موجود است. مبالغی وجه خواسته بودند و تهدید عجیب و غریب کرده اند در نزد مبارک هست

Handwritten signature or mark at the bottom right of the page.

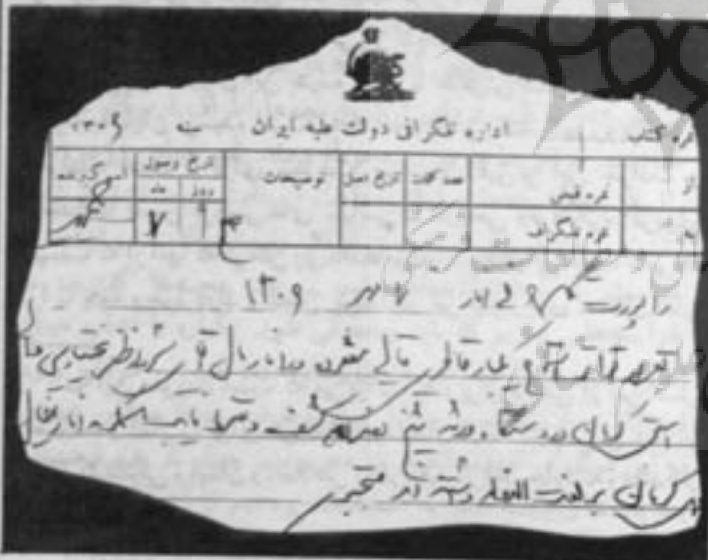
تشکیل کمیته آهن

□ «دولت علیه ایران
وزارت داخله
شعبه تحریرات جنوب
طهران - کرمان
بتاریخ ۲۹ نور ۱۲۹۹ - ۱۰ ربیع الاول ۱۳۳۹
صادره تلگراف
رمز شود

ایالت جلیله کرمان و بلوچستان موافق رایرت واصله، کمیته ای در کرمان بنام کمیته آهن تشکیل شده، بواسطه عضویت رئیس نظمیته در آن کمیته اوضاع انتظامات شهری خوب نیست و بعضی سرقت ها هم اتفاق افتاده که مورد تعقیب رئیس نظمیته شده است. اطلاع جناب مستطاب عالی در این باب چیست و در جلوگیری از این پیش آمدها چه اقدام فرموده اید؟ وزیر داخله.

سرقت یک بار قاطر، قالی!

□ «اداره تلگرافی دولت علیه ایران
نمره کتاب ۱۰
تاریخ وصول روز ۲ ماه ۷ سنه ۱۳۰۶
راپورت تلگرافی اتار
۷ مهر ۱۳۰۶

بقرار تواتر استماع يك بار قاطری، قالی مفقوده در انارمال آقای سردار ظفر بختیاری والی اسبق کرمان در دستگاه ورثه شیخ نصرالله کشف، دستخط نایب الحکومه اتار خیال حمل کرمان بر لفت الدوله داشته اند. مجتبیوی.
- «جنوب - فوراً و رمزاً تفصیل را از ایالت تحقیق نمایند ۶/۷/۹».
- «تلگراف رمز صادر شد».

که سال گذشته غفار عیسی خان چه اندازه اسباب دردسر دولت و خرابی ولایت گردید. آنوقت هم برای جلب نفع بود. حضرت والا بقدر حکومت چند سال دیگران از یزد منافع برده، ایالت کرمان به آن عظمت برای ایشان کافی نیست. باز مسائل میگویند و شهر باک را می خواهند برای چه؟ شخصاً به ذات خداوند جز میل و رضای خاطر مبارک هیچ نمی خواهم. ولی در این تقاضا ضرر متصور است. بنده هم از این تقاضا و توقع بی سابقه نبودم. ولی شك نداشتم که خود حضرت والا با بصیرتی که از احوال و اوضاع همه دارند فوراً امر خواهید فرمود ۲۹ محرم نمره ۳۴۴.
بتاریخ ۲ شهر دلو سیجقان نیل سنه ۱۳۳۰».